

РЕЦЕНЗІЇ

REVIEWS

DOI: 10.31651/2413-8142-2020-24-108

Бондаренко О. В. «Історія фальшування грошей на українських теренах. Рецензія на монографію Бойко-Гагаріна А.С. Фальшивомонетництво в Україні в імперську добу (1795–1917). Переяслав: Домбровська Я.М., 2020. 396 с.»

Рецензована наукова праця виконана кандидатом історичних наук, фахівцем Центру дослідження проблем нумізматики та історії грошового обігу при Університеті Григорія Сковороди в Переяславі (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди») – *Андрієм Сергійовичем Бойко-Гагаріним*.

Монографія складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури й додатку у вигляді таблиці результатів вимірювань із застосуванням сучасних точних фізичних методів.

У сучасній вітчизняній історіографії розглянутого автором питання приділено достатньо спорадичну увагу – дослідники здебільшого розкривають лише окремі проблемні складові теми. Натомість підкреслимо, що ґрунтовний комплексний аналіз проблеми фальсифікації грошових знаків в Україні в зазначений період здійснено вперше. Серед сучасних актуальних напрямів історичних досліджень студії з вивчення періоду перебування території України під владою Російської та Австро-Угорської імперій набирають популярності. В цьому контексті праця А. Бойко-Гагаріна може бути визначена як актуальна та визнана важливим кроком у розвитку вітчизняної історії грошового обігу, історії криміналістики та нумізматики.

Під час дослідження обраної тематики автор розглянув низку проблемних аспектів теми, внаслідок чого отримані наукові результати зробили суттєвий внесок у подальший розвиток вивчення технологій виготовлення фальшивих грошей приватними особами в період, що досліджується; визначення особливостей проникнення на територію України грошей, підроблених ворогуючими країнами та завезеними в результаті цілеспрямованих фінансових диверсій; встановлення тривалості обігу фальшивих монет до моменту їхнього виявлення та знешкодження; обрахування економічної доцільності та вигоди від цього виду злочинної діяльності. Особливо цінними, на нашу думку, є висновки А. Бойко-Гагаріна щодо оцінки ефективності алгоритму державної протидії фальшивомонетництву та виявлення особливостей цих процесів в Україні. На увагу широкого кола фахівців заслуговують зроблені в монографії описи фальшивих грошей, що дасть змогу ефективно визначати наявність подібних грошових знаків у музейних колекціях, додатково ввівши нові знахідки у науковий обіг.

Проаналізувавши низку різних видів джерел, які, зокрема, зберігаються поза межами України, а також газет, що видавались у далеких регіонах колишніх імперій Романових та Габсбургів, автором доведено, що проблема фальшування грошей досягла практично світового масштабу, з чим можна повністю погодитись. Очевидно,

що монографія А. Бойко-Гагаріна стала результатом тривалих наукових пошуків, на що вказують численні покликання автора на публікації у наукових журналах із оприлюдненням попередніх результатів дослідження.

Зроблені автором висновки в монографії чітко відповідають поставленим дослідником меті та завданням, що дало змогу комплексно та якісно розкрити основні складники проблеми фальшивомонетництва у зазначених хронологічних та географічних межах. Загалом монографія є суттєвим внеском у вітчизняні спеціальні галузі історичної науки. Досягнуті в процесі наукового пошуку результати можуть виявитися корисними для майбутніх досліджень із таких напрямів: історії грошового обігу, історії криміналістики та злочинності, історії науки і техніки, генеалогічних студій та вивченні історії формування музейних колекцій.

Не применшуючи особистого наукового внеску автора та отримані під час обґрунтовані висновки, хотілося б привернути увагу на доцільність певного розширення коментарів щодо обраних хронологічних меж дослідження. Беручи до уваги структуру цієї праці, обрані автором граничні дати є цілком зрозумілими, але від надання ширших пояснень робота лише виграла б із погляду її позитивного сприйняття широким колом читачів.

Упродовж минулих двох десятиліть використання дослідниками сучасних технічних можливостей вимірювальної апаратури стало нормою і в історичних дослідженнях. Тому позитивно можемо охарактеризувати використання автором методу РФА аналізу для визначення особливостей використання ливарних форм фальшивомонетниками та визначенні методу нанесення поверхневого покриття на заготовки фальшивих монет. Підкреслимо, що отримані внаслідок використання цього методу висновки цілком достовірні. Доречно зауважити, що вказаним методом на сучасному етапі можливо також встановити склад паперу та нанесених фарб, що значно посилює висновки автора в частині вивчення технологій виготовлення фальшивомонетниками підроблених паперових грошових знаків. Усвідомлюючи складність здійснення фізичних вимірювань із застосуванням коштовної техніки щодо предметів, які зберігаються у колекціях музеїв та фондах архівів, будучи зазвичай прошитими у архівній справі як окремі аркуші, вважаємо доцільним включити вивчення паперу та фарб підроблених грошей до кола майбутніх досліджень автора.

Отже, на наше переконання, монографія Андрія Сергійовича Бойко-Гагаріна є актуальною науковою працею, виконаною самостійно на високому науковому рівні з дотриманням чинних вимог. Опублікована монографія стане в нагоді спеціалістам у галузі нумізматики, боністики, вексилології, археології, експертизи культурних цінностей, а також дослідникам історії злочинності в Україні та за кордоном.

*Бондаренко О. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8582-513X>*